

การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการและวิทยานิพนธ์

รองศาสตราจารย์ ดร.กฤษมันต์ วัฒนานรงค์

การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา (Supervisor) ทั้งที่เป็นอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ (Project) และการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาสารนิพนธ์ (Master's Project) วิทยานิพนธ์ (Thesis) และดุษฎีนิพนธ์ (Dissertation) เป็นงานที่มีความซับซ้อนและต้องใช้ความรู้ความสามารถมากกว่าการสอนในรายวิชาต่าง ๆ การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยนอกจากมีความสามารถในการทำวิจัยอย่างเดียวยังไม่เพียงพอ ต้องสามารถที่จะทำให้นักศึกษาที่ทำวิจัยมีทักษะในการทำวิจัยได้อย่างถูกต้องด้วย กล่าวคือ นอกจากจะเป็นผู้ที่มีความสามารถในการวิจัยแล้วยังต้องสามารถให้คำปรึกษาช่วยแก้ปัญหาการวิจัยให้กับนักศึกษาได้ด้วย

การทำโครงการ (Project) (สถานศึกษาบางแห่งเรียกว่า โครงการงาน) ส่วนมากเป็นการศึกษาระดับปริญญาตรีที่นักศึกษาต้องทำก่อนสำเร็จการศึกษา สำหรับสารนิพนธ์นั้นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาโทที่เลือกแผนการเรียนแบบไม่ต้องทำวิทยานิพนธ์ (อาจมีชื่อเรียกแตกต่างกันตามที่แต่ละหลักสูตรกำหนด) และวิทยานิพนธ์สำหรับนักศึกษาระดับปริญญาโทที่เลือกแผนการเรียนที่ทำวิทยานิพนธ์ ส่วนดุษฎีนิพนธ์นั้นสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาเอก อย่างไรก็ตามการทำงานของนักศึกษาทุกระดับขึ้นอยู่กับพื้นฐานเดียวกันคือ ใช้กระบวนการวิจัยหรือวิธีการทางวิทยาศาสตร์ในการดำเนินการ ในบทความนี้จะเน้นประสิทธิภาพของการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาในระดับบัณฑิตศึกษาหรือปริญญาโทและปริญญาเอก ซึ่งหลักการและกระบวนการนั้นมีความสอดคล้องและสามารถนำไปใช้กับการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ (Project) หรือโครงการงานในระดับปริญญาตรีได้เช่นกัน

การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา

การศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาเป็นการศึกษาระดับสูงกว่าปริญญาตรี สถาบันอุดมศึกษามีบทบาทหน้าที่ด้านการวิจัยควบคู่ไปกับการเรียนการสอน ตั้งแต่ยุคแรกเริ่มของการมีสถาบันอุดมศึกษา ระบบการศึกษาระดับปริญญาเอกหรือ Ph.D. ซึ่งมีการศึกษาวิจัยขั้นสูงนั้นเกิดขึ้นในประเทศอังกฤษหลัง ปี ค.ศ. 1920 แรงจูงใจที่ทำให้มีการสอนหลักสูตรระดับนี้ ส่วนหนึ่งคือ ความต้องการดึงดูดความสนใจของนักศึกษาต่างชาติมาเรียน โดยเฉพาะนักศึกษาชาวอเมริกันให้มาศึกษาที่ประเทศอังกฤษ ระยะเวลา ๆ วุฒิศึกษา Ph.D. ยังเป็นที่สับสนของความแตกต่างระหว่างวุฒิ M.Phil. (Master of Philosophy) กับ Ph.D. (Doctor of Philosophy) [Doctor of Philosophy, abbreviated Ph.D. or PhD for the Latin Philosophiæ Doctor,

meaning "teacher of philosophy", (or, more rarely, D.Phil., for the equivalent Doctor Philosophiæ) is an advanced academic degree. (From Wikipedia, the free encyclopedia)] มหาวิทยาลัยในอังกฤษ และกลุ่มประเทศสหภาพยุโรปมีหลักสูตร M.Phil. ซึ่งใช้เวลาเรียน 2 ปีเต็มเวลา (Full-time) และ 4 ปีแบบบางเวลา (Part-time) เป็นหลักสูตรเตรียมสู่การศึกษาระดับปริญญาเอกหรือ Ph.D. ซึ่งไม่อาจกล่าวได้อย่างชัดเจนว่าเทียบเท่าปริญญาโทหรือไม่เพราะจำนวนหน่วยกิตนั้นบางหลักสูตรมีถึงกว่า 60 หน่วยกิตหลังจากจบปริญญาตรีแต่บางหลักสูตรเรียนน้อยกว่าปริญญาโทของสหรัฐอเมริกาซึ่งมีหน่วยกิตเฉลี่ย 36 หน่วยกิต และหลักสูตร Ph.D. ใช้เวลาเรียนหรือทำวิจัย 3 ปี แบบเต็มเวลา และ 5 ปี แบบบางเวลาหลังจากจบปริญญาตรีเช่นกัน บางหลักสูตรสามารถเรียนรวมกันต่อเนื่องไปได้ ดังนั้นคุณวุฒิระดับปริญญาโทและปริญญาเอกของประเทศอังกฤษและประเทศในภาคพื้นยุโรปกับประเทศสหรัฐอเมริกาจึงเปรียบเทียบกันได้ยาก ถึงแม้ว่าในปัจจุบันนี้จะมีความคล้ายกันมากขึ้นก็ตามแต่ก็ยังคงความแตกต่างอยู่มาก และแม้จะมีการศึกษาวิจัยทางด้านประสิทธิภาพของการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัย แต่ก็ยังมีการตรวจสอบคุณภาพของการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา โดยเฉพาะงานวิจัยที่ได้รับทุนจากรัฐบาลและหน่วยงานต่างๆ ที่ให้ทุนวิจัย โดยเจ้าของทุนวิจัยจะตรวจสอบความสามารถหรือประสิทธิภาพด้านการเป็นนักวิจัยและความสามารถของอาจารย์ที่ปรึกษาของนักศึกษาที่ได้รับทุนวิจัย

ปัญหาการให้คำปรึกษา

ประเด็นปัญหาของการให้คำปรึกษาในการวิจัยที่ถูกละเลย วิจัยมากในผลการศึกษาวิจัยที่ทำในประเทศอังกฤษด้านอาจารย์ที่ปรึกษางานวิจัยแบ่งได้เป็น 4 ประเด็นหลัก ๆ ได้แก่

1. ความไม่มีประสิทธิภาพ (Inefficient) ประเด็นนี้เกิดขึ้นจากการทำวิจัยของนักศึกษาสาขาวิชาที่มีผู้เรียนจบได้น้อยโดยเฉพาะระดับปริญญาเอก หรือเกิดขึ้นในกรณีที่นักศึกษาใช้เวลาในการเรียนมากกว่าที่ควรจะเป็น หากพิจารณาจะพบว่า สาขาวิชาที่มีผู้สำเร็จการศึกษาน้อย และใช้เวลามากกว่า 3 ปี สำหรับนักศึกษาเต็มเวลาในระดับปริญญาเอก มีแนวโน้มที่สื่อว่าเป็นการจัดการศึกษาที่ยังไม่มีประสิทธิภาพ และถ้าสาขาวิชาที่มีนักศึกษาจบการศึกษาได้มากและทันตามกำหนดเวลาเป็นการจัดการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ

2. ความไม่เหมาะสม (Inappropriate) ในประเด็นนี้แยกได้เป็น 2 ประเด็นย่อย ประเด็นแรกคือ การให้ความสำคัญกับผลงานวิจัยที่ล้ำสมัยของนักวิจัยรุ่นก่อนเพียงคนเดียวหรือเมธีวิจัย มากกว่าการให้ความสำคัญกับความสามารถของคณะผู้ทำงานวิจัย และ ประเด็นที่สองคือ การให้ความสำคัญกับผลวิจัยซึ่ง

เป็นรายงานฉบับสมบูรณ์มากกว่าการให้ความสำคัญกับการที่จะได้รับประสบการณ์และทักษะของการวิจัย ในระหว่างที่ทำการวิจัย

3. ความผิดพลาด (Fallibility) ประเด็นนี้เกิดจากการที่ไม่มีเกณฑ์และกระบวนการที่เป็นมาตรฐาน และไม่มีการตกลงร่วมกันในกระบวนการของการประเมิน รวมทั้งยังไม่มีช่องทางให้สำหรับกระบวนการ อุดหนุนและการตรวจสอบที่ครบถ้วน ทำให้มีความผิดพลาดเกิดขึ้น แล้วไม่สามารถหาทางออกได้ ต้อง ปกปิดหรือหลีกเลี่ยงเพื่อกลบเกลื่อนความผิดพลาดที่เกิดขึ้นในการทำวิจัย

4. การใช้ในทางผิด (Abuse) ประเด็นนี้สาเหตุเนื่องจากการขาดความเอาใจใส่ของอาจารย์ที่ปรึกษา และยิ่งเลวร้ายมากขึ้นอีกเมื่อมีการใช้งานนักศึกษาที่ทำวิจัยให้ทำงานให้โดยไม่ได้รับการอ้างถึงหรือมีการ อ้างอิงผลงานของนักศึกษา หรือใช้นักศึกษาที่กำลังทำวิจัยเป็นแรงงานของภาควิชาโดยที่ไม่จ่าย ค่าตอบแทน

อุดมคติทางด้านการวิจัยในระดับบัณฑิตศึกษา

ข้อควรคำนึงบางประการเกี่ยวกับธรรมชาติและจุดมุ่งหมายของการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา โดยเฉพาะระดับปริญญาเอกซึ่งมีความเชื่อว่าผลงานวิจัยระดับดุษฎีนิพนธ์ควรเป็นงานวิชาการที่มุ่งสร้างองค์ ความรู้หรือความคิดรวบยอดใหม่ ๆ งานวิจัยทั้งหมดต้องเป็นงานเฉพาะของนักศึกษาผู้เดียวเท่านั้น เป็น ผลผลิตของความคิดที่เป็นอิสระ มีความเป็นนวัตหรือใหม่ และเป็นพื้นฐานของการศึกษาต่อไปได้อีก ยาวนาน การทำการศึกษาระดับปริญญาเอกไม่ใช่เป็นการมาเป็นผู้ฝึกหัดการทำวิจัย หรือเพื่อหา ประสบการณ์และทักษะการทำวิจัย หรือได้มาสังสรรค์กับผู้มีอาชีพนักวิชาการ การศึกษาในระดับปริญญา เอกนั้นเป็นแนวทางของการไปเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยเป็นสำคัญ

ในขณะที่อีกความคิดหนึ่งมองว่าการที่นักศึกษาทำวิจัยเป็นการเริ่มต้นการเรียนรู้ในกระบวนการของ การทำวิจัยเพื่อนำไปใช้สำหรับการหาคำตอบของปัญหาใด ๆ ก็ได้ทั้งที่อยู่ในสาขาวิชาชีพและนอกสาขา วิชาชีพของตน ปัญหาวิจัยที่นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษานำมาศึกษานั้นควรเป็นส่วนหนึ่งของปัญหาใหญ่ ที่มีผู้ร่วมงานเกี่ยวข้องหลายคนและช่วยกัน หรือร่วมมือกันทำเป็นทีม และสามารถใช้ประโยชน์จากผลงาน ของสมาชิกในทีมได้ ผลผลิตหรือผลงานวิจัยของนักศึกษาไม่ถูกมองว่าเป็นงานของนักศึกษาแต่เพียงผู้เดียว แต่เป็นผลงานของทีมที่เกี่ยวข้องทั้งหมดรวมทั้งอาจารย์ที่ปรึกษาด้วย

มุมมองที่แตกต่างกันนี้ขึ้นอยู่กับว่าผู้ที่มีตำแหน่งหรือสถานภาพอะไร มีค่านิยมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องนี้อย่างไร ประสบการณ์ที่ผู้วิจัยได้รับขณะทำวิจัยก็แตกต่างกัน ความพอใจหรือความยากลำบากของผู้วิจัยก็อาจจะแตกต่างจากคณะผู้ร่วมทำวิจัย บางคนอาจให้ความสำคัญที่ปัญหาวิจัย และกระบวนการวิจัย แต่บางคนให้ความสำคัญกับบริบทหรือประโยชน์ของงานวิจัย บางคนมีปัญหาในด้านการบริหารเวลาในการทำวิจัย บางคนกลับมีปัญหาในการที่ต้องมีตารางทำงานที่ชัดเจนร่วมกับผู้อื่นที่อยู่ในทีมวิจัย ผู้วิจัยบางคนอาจรู้สึกว่าคุณทอหดหู่ ในขณะที่บางคนบอกว่าการพบกับที่ปรึกษาทุกวันหรือบ่อย ๆ ไม่เป็นสิ่งที่มีความสำคัญนัก หรือไม่จำเป็นมากนัก อาจารย์ที่ปรึกษาต้องเก็บความแตกต่างเหล่านี้ไว้ในใจ และสงวนสิ่งที่ทำที่จะไม่ให้เกิดผลกระทบกับนักศึกษา และเมื่อพิจารณาถึงผลกระทบที่มีต่อกระบวนการให้คำปรึกษาแล้ว พบว่ามีปัจจัยหลายประการ เช่น การบริหารจัดการหลักสูตรและการสอนของภาควิชา/สาขาวิชา การฝึกอบรมอาจารย์ที่ปรึกษา กระบวนการตรวจสอบความก้าวหน้าของการทำวิจัยของนักศึกษา และการดูแลให้คำปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษา เป็นต้น รวมทั้งการตั้งงบประมาณการสนับสนุนการจัดการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา การขาดการสนับสนุนด้านทุนวิจัย หรือการให้การสนับสนุนทุนวิจัย ล้วนมีผลและเป็นปัจจัยสำคัญต่อการให้คำปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษาทั้งสิ้น นอกจากนี้การแข่งขันของมหาวิทยาลัยและการบังคับให้ต้องนำผลงานวิจัยลงตีพิมพ์หรือเผยแพร่ในวารสารวิชาการที่ได้รับการยอมรับ หรือมี Impact Factor* ก็เป็นปัจจัยภายนอกที่มีผลต่อการให้คำปรึกษาเช่นกัน

* The impact factor for a journal is calculated based on a three-year period, and can be considered to be the average number of times published papers are cited up to two years after publication. For example, the impact factor 2007 for a journal would be calculated as follows: A = the number of times articles published in 2005-6 were cited in indexed journals during 2007

B = the number of articles, reviews, proceedings or notes published in 2005-6
Impact Factor 2007 = A/B (Note that the impact factor 2006 will be actually published in 2007, because it could not be calculated until all of the 2007 publications had been received. Impact factor 2007 will be published in 2008)

อย่างไรก็ตาม ปัจจัยหลัก ๆ ที่มีผลอย่างมากในกระบวนการของการให้คำปรึกษาได้แก่ ประสิทธิภาพทางวิชาการและทักษะในการทำวิจัยของทั้งผู้ทำวิจัยและอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งจะส่งผลต่อคุณภาพของการให้คำปรึกษา และคุณภาพของผลงานวิจัย รวมทั้งคุณภาพของผู้สำเร็จการศึกษาอีกด้วย

บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษา

อาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยสำหรับนักศึกษาที่ทำโครงการ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และดุษฎีนิพนธ์ มีบทบาทหลายอย่างเพื่อช่วยให้นักศึกษาหรือผู้เรียนสามารถบรรลุผลของการทำวิจัยได้สำเร็จดังนี้

1. Director ทำหน้าที่พิจารณาหัวข้อ วิธีการ และแนวคิดในการทำวิจัย
2. Facilitator ทำหน้าที่ช่วยเหลือให้เข้าถึงแหล่งข้อมูลหรือผู้เชี่ยวชาญและจัดการกับงานภาคสนาม
3. Adviser เสนอแนะเทคนิควิธีและทางเลือกให้
4. Guide แนะนำการบริหารจัดการเวลาและการเขียนรายงานการวิจัย ให้คำติชมในผลงาน แนะนำแนวทางในการเก็บข้อมูลที่มีประสิทธิภาพ
5. Critic ออกแบบคำถามร่างโครงร่างของแต่ละบท แปลผลข้อมูล
6. Freedom giver ให้นักศึกษาได้ตัดสินใจเอง และสนับสนุนการตัดสินใจของนักศึกษา
7. Supporter ให้แรงกระตุ้น แสดงความสนใจ และแลกเปลี่ยนความคิดกับนักศึกษา
8. Friend ให้ความสนใจกับกิจกรรมอื่น ๆ ของนักศึกษา
9. Manager ตรวจสอบความก้าวหน้าอย่างสม่ำเสมอ การตรวจสอบการทำงานในแต่ละขั้น ให้คำแนะนำอย่างเป็นระบบ และวางแผนในการทำงาน
10. Examiner ตรวจสอบกระบวนการทำวิจัย เตรียมการสอบปากเปล่า การเตรียมรายงานความก้าวหน้า และให้คำแนะนำกับคณะกรรมการที่จะทำหน้าที่สอบ

การกำหนดบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาให้ได้ครอบคลุมนั้นไม่ใช่เป็นเรื่องง่าย นอกจากนี้ยังมีแนวความคิดที่ไม่เหมือนกันในเรื่องบทบาทและหน้าที่ของอาจารย์ที่ปรึกษาอีกด้วย เช่น เรื่องของหัวข้อวิจัยนั้น ควรจะเป็นความรับผิดชอบหรือบทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาหรือของนักศึกษาที่เป็นผู้ทำวิจัย การเลือก

ระเบียบวิธีวิจัยควรให้ผู้ใดกำหนด การกำหนดเวลาพบกับอาจารย์ที่ปรึกษา ระดับความช่วยเหลือที่อาจารย์ที่ปรึกษาควรให้แก่นักศึกษาผู้ทำการวิจัย และประการสุดท้าย เรื่องมาตรฐานของงานวิจัยโดยเฉพาะอย่างยิ่ง การเขียนรายงานการวิจัยควรเป็นสำนวนของนักศึกษาผู้วิจัยหรือของอาจารย์ที่ปรึกษา ซึ่งความคิดเห็นที่แตกต่างในเรื่องเหล่านี้ยังไม่มีข้อสรุปและแนวทางที่ใช้และเป็นที่ยอมรับนั้นแตกต่างกันไปตามลักษณะของแต่ละสาขาวิชา แต่ละภาควิชา แต่ละงานวิจัย และแต่ละอาจารย์ที่ปรึกษากับนักศึกษาผู้ทำวิจัยแต่ละคนอีกด้วย

สรุปลักษณะของอาจารย์ที่ปรึกษาในอุดมคติควรมีคุณสมบัติ 4 ประการ ดังนี้

1. สามารถให้ความช่วยเหลือนักศึกษาได้ (Helpfulness)
2. มีความรู้ความชำนาญ และเชี่ยวชาญในเรื่องที่ทำวิจัย (Subject Expertise)
3. มีประสบการณ์ส่วนตัวมาก (Personal Experience)
4. มีเวลาให้กับนักศึกษาเต็มที่ (Availability)

สำหรับระดับความสำคัญของคุณสมบัติที่นักศึกษาทำวิจัยจัดอันดับให้สูงสุดนั้นคือ การมีเวลาให้กับนักศึกษาได้อย่างเต็มที่

ปัญหาและอุปสรรคของนักศึกษาที่ทำวิจัย

ในระหว่างที่ทำงานวิจัย นักศึกษาระดับบัณฑิตศึกษาที่ทำวิจัยต้องพบกับปัญหาและต้องใช้ทักษะที่ไม่เคยพบมาก่อนในระหว่างที่เรียนในระดับปริญญาตรี ในช่วงแรก ๆ ของการทำวิจัยจะพบกับปัญหาในการเลือกหัวข้อวิจัย การให้คำนิยาม และคำจำกัดความ การกำหนดขอบเขตของปัญหาวิจัย เป็นต้น หลังจากนั้นจะเข้าสู่ขั้นของการใช้ระเบียบวิธีวิจัย กระบวนการของการทดลองและการออกปฏิบัติการภาคสนาม การเก็บรวบรวมข้อมูลซึ่งต้องใช้ความรู้และทักษะขั้นสูงและมักไม่เคยมีประสบการณ์มาก่อน ขั้นต่อไปหลังจากได้ข้อมูลมาแล้วจะพบกับปัญหาการใช้คอมพิวเตอร์ การวิเคราะห์ข้อมูล การแปลผลรวมทั้งการเขียนรายงานวิจัย จากนั้นขั้นต่อไปจะเป็นปัญหาของการเตรียมตัวสอบปากเปล่าและการเผยแพร่ในวารสารวิชาการ ซึ่งทักษะทั้งหมดที่กล่าวมาในแต่ละขั้นนั้นยังมีทักษะของการบริหารเวลา การติดต่อกับบุคคลต่าง ๆ ทั้งผู้เชี่ยวชาญและผู้ที่แหล่งข้อมูล และวัสดุอุปกรณ์ วิธีการ ตลอดจนกระบวนการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการทำวิจัยอีกมาก นักศึกษาที่ทำวิจัยต้องเผชิญกับปัญหาเหล่านี้

จากการศึกษาพบว่าปัจจัยที่ทำให้การทำวิจัยล้มเหลวหรือล่าช้าพบว่าเป็นผลมาจากปัจจัยหลาย ๆ อย่าง ประกอบกัน ไม่ใช่เพียงจากปัจจัยใดปัจจัยหนึ่งเท่านั้น ปัญหาและอุปสรรคของนักศึกษาที่ทำวิจัยมีดังต่อไปนี้

1. ขาดการวางแผน และการบริหารจัดการการทำวิจัยที่ดี
2. ระเบียบวิธีวิจัยที่ใช้มีความยุ่งยากและซับซ้อน
3. ไม่สามารถเขียนสรุปรายงานการวิจัย
4. การถูกทอดทิ้ง
5. ปัญหาส่วนตัวที่ไม่เกี่ยวกับงานวิจัย
6. การให้คำปรึกษาไม่ดีหรือขาดการให้คำปรึกษา

อย่างไรก็ตามปัญหาต่างๆ ที่นักศึกษาที่ทำวิจัยเผชิญนั้นเป็นปกติที่ต้องเกิดขึ้นแต่อาจารย์ที่ปรึกษาสามารถตรวจพบปัญหาของนักศึกษาได้และหาทางแก้ไขเตรียมไว้ เว้นเสียแต่นักศึกษาที่ไม่มาพบอาจารย์ที่ปรึกษาหรือไม่รับผิดชอบงานวิจัยของตนเองนั้นยากที่จะเข้าไปช่วยเหลือได้

สัญญาณเตือนภัย

อาจารย์ที่ปรึกษาสามารถใช้การสังเกตสัญญาณต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นที่แสดงให้เห็นว่านักศึกษามีปัญหา โดยสัญญาณที่เตือนว่านักศึกษามีปัญหาในการทำวิจัยมีดังนี้

1. เลื่อนการมาพบเพื่อการรับการให้คำปรึกษาจากอาจารย์ที่ปรึกษา
2. หาเหตุต่าง ๆ มาแก้ตัวเมื่องานไม่เสร็จตามเวลา
3. ให้ความสนใจในขั้นต่อไปโดยไม่สนใจขั้นตอนที่กำลังทำอยู่
4. เปลี่ยนแปลงหัวข้อ วิธีการ และระเบียบวิธีวิจัยบ่อย ๆ
5. พุ่มพู่เวลาให้กับเรื่องอื่น ๆ มากกว่างานวิจัย

6. ไม่ยอมรับหรือต่อต้านการให้คำปรึกษาและคำแนะนำต่าง ๆ
7. ผลัดวันและเลื่อนการเขียนรายงานออกไปเรื่อย ๆ
8. เบี่ยงเบนประเด็นปัญหาที่เกิดขึ้น
9. โยนความผิดให้ผู้อื่นเมื่อเกิดปัญหาขึ้น
10. ขาดการบูรณาการและความต่อเนื่องกับงานที่ทำ

ในระยะแรกสัญญาณเหล่านี้อาจารย์ที่ปรึกษาสามารถตรวจจับได้ และควรรีบแก้ไขช่วยเหลือนักศึกษาให้ทันเวลา เช่น ในขั้นแรกนั้นต้องให้นักศึกษามาพบและสร้างความชัดเจนในประเด็นปัญหาและหัวข้อวิจัยให้ได้ นักศึกษาต้องเขียนหรือพูดออกมาให้อาจารย์ที่ปรึกษาฟังได้และเข้าใจตรงกัน ขั้นต่อมาคือเทคนิคหรือระเบียบวิธีวิจัย รวมทั้งสถิติที่ใช้ ให้พิจารณาและตรวจสอบนักศึกษาว่ามีความรู้และทักษะเพียงพอหรือไม่ ควรจะต้องดำเนินการอย่างไรให้นักศึกษามีความรู้และความเข้าใจให้ได้เสียก่อน รวมทั้งบุคลิกภาพและความสามารถเฉพาะตัวของนักศึกษาเหมาะสมกับหัวข้อที่ทำวิจัยหรือไม่ หรือมีการเปลี่ยนแปลงสำคัญ ๆ ในชีวิตของนักศึกษาหรือไม่ นักศึกษาทำงานล่าช้ากว่าตารางเวลาในการทำวิจัยหรือไม่ และในขั้นสุดท้ายซึ่งสำคัญไม่น้อยกว่าขั้นอื่น ๆ คือ ต้องพิจารณาว่านักศึกษามีความสามารถในการนำเสนอรายงานการวิจัยทั้งในการเขียนสรุป การเตรียมการสอบปากเปล่าและการนำผลงานวิจัยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารวิชาการมากน้อยอย่างไร และจะหาทางช่วยเหลือนักศึกษาอย่างไร สิ่งเหล่านี้เป็นแนวทางของการเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทที่มีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับภาควิชา/สาขาวิชา

การบริหารหลักสูตรที่ดำเนินการโดยภาควิชา/สาขาวิชานั้น เมื่อนักศึกษามีปัญหาและอุปสรรคของการทำวิจัยขึ้น ภาควิชา/สาขาวิชาในฐานะที่รับผิดชอบในด้านของการจัดการเรียนการสอน การบริหารหลักสูตร รวมทั้งการจัดเตรียมอาจารย์ที่ปรึกษา ก็จะต้องได้รับผลกระทบไปด้วย ถึงแม้ว่าการแต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาปริญญาโทนั้นส่วนมากแล้วมหาวิทยาลัยที่มีบัณฑิตวิทยาลัยเป็นผู้แต่งตั้งอาจารย์ที่ปรึกษาก็ตามแต่ก็มักแต่งตั้งตามคำแนะนำของภาควิชา/สาขาวิชา ดังนั้นผู้รับผิดชอบเบื้องต้นคือ ภาควิชา/สาขาวิชาที่จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรนั้น รวมทั้งเป็นผู้เริ่มต้นการพิจารณาหัวข้อวิจัยอีกด้วย คำแนะนำสำหรับภาควิชา/สาขาวิชาหรือผู้ทำหน้าที่บริหารหลักสูตรในรูปแบบต่าง ๆ ที่นักศึกษาต้องทำวิจัย ควรพิจารณาประเด็นปัญหาดังต่อไปนี้

1. มีกระบวนการป้องกันไม่ให้เกิดการรวบหรือล่านักศึกษา (Headhunting) เข้ามาเป็นนักศึกษาภายใต้อาจารย์ที่ปรึกษาคนใดคนหนึ่งหรือไม่
2. มีรายวิชาที่สอนทักษะของการทำวิจัยหรือใช้ระเบียบวิธีวิจัยหรือไม่
3. มีกระบวนการช่วยเหลือนักศึกษาที่เรียนอ่อนหรือขาดทักษะการวิจัยหรือไม่
4. มีแหล่งอื่น ๆ สำหรับการให้คำปรึกษาหรือให้คำแนะนำกับนักศึกษาหรือไม่
5. นักศึกษาทราบหรือไม่ว่าจะเข้าถึงแหล่งข้อมูล ความรู้ และผู้เชี่ยวชาญเมื่อต้องการได้อย่างไร
6. อาจารย์ที่ปรึกษาเป็นคนเดียวกับผู้ที่จะมาทำการสอบนักศึกษาหรือไม่
7. สำหรับนักศึกษาพิเศษ เช่น นักศึกษาต่างชาติ นักศึกษาโครงการพิเศษต่าง ๆ มีการให้ความช่วยเหลืออย่างไรบ้าง
8. มีการบริหารจัดการช่วยเหลือนักศึกษาที่มาเรียนบางเวลา (Part-time Students) หรือไม่
9. มีการจัดสัมมนาหรือการประชุมให้นักศึกษานำเสนอผลงานความก้าวหน้าหรือไม่
10. มีกระบวนการแก้ไขในกรณีที่นักศึกษาไม่พอใจการให้คำปรึกษาของอาจารย์ที่ปรึกษาหรือไม่สามารถทำงานร่วมกับอาจารย์ที่ปรึกษาได้อีกต่อไปหรือไม่
11. นักศึกษาทราบว่าภาควิชา/สาขาวิชา มีกระบวนการช่วยเหลือและแก้ไขปัญหาดังกล่าวและกระบวนการอื่น ๆ ให้พวกเขาหรือไม่

อาจารย์ที่ปรึกษาในสถาบันอุดมศึกษาที่มีการบริหารโดยภาควิชา/สาขาวิชาโดยมาก (และที่ควรจะเป็น) คือ อาจารย์ประจำในภาควิชา/สาขาวิชาที่จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรนั้น แต่ในสถาบันอุดมศึกษาที่มีการบริหารแบบโครงการที่รวมอาจารย์จากภาควิชาต่าง ๆ หรือคณะต่าง ๆ หรือภายในคณะวิชาทั้งหมด มาทำหน้าที่ในการให้คำปรึกษานั้นควรต้องมีการพิจารณาและตอบคำถามในประเด็นปัญหาดังกล่าวมาข้างต้นเช่นกัน สิ่งสำคัญที่ภาควิชาหรือหน่วยงานที่ทำหน้าที่บริหารหลักสูตรต้องคำนึงถึงคือ คุณภาพของอาจารย์ที่ปรึกษาที่สามารถเป็นที่ปรึกษาให้กับนักศึกษาที่ทำวิจัยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ไม่เพียงแต่สามารถแนะนำอาจารย์ที่ปรึกษาที่ดีเท่านั้น แต่ต้องมีอาจารย์ที่ปรึกษาในภาควิชา/สาขาวิชาของตนเองด้วย

สรุป

การเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาโครงการ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และดุษฎีนิพนธ์นั้น ต้องเป็นผู้ที่มีความรู้ในเรื่องของกระบวนการวิจัย มีประสบการณ์ในการทำวิจัย และสามารถถ่ายทอดทักษะการทำวิจัยให้กับนักศึกษาได้ เพราะทั้งโครงการ สารนิพนธ์ วิทยานิพนธ์ และดุษฎีนิพนธ์นั้นใช้หลักการและวิธีการของการวิจัยทั้งสิ้น บทบาทของอาจารย์ที่ปรึกษาวิจัยนั้นมีหลายบทบาทและเปลี่ยนแปลงไปตามระยะเวลาหรือขั้นตอนของการทำวิจัย นักศึกษาผู้ทำวิจัยเองต้องพัฒนาทักษะของการวิจัย หมั่นพบอาจารย์ที่ปรึกษาและให้ความสำคัญกับงานวิจัยที่ตนเองทำ ปัญหาสำคัญที่นักศึกษาพบในการทำวิจัยคือ อาจารย์ที่ปรึกษาไม่มีเวลาสำหรับให้คำปรึกษาอย่างเพียงพอ ภาควิชาหรือผู้รับผิดชอบการบริหารหลักสูตรควรตระหนักถึงความรับผิดชอบเบื้องต้นและเตรียมการช่วยเหลือนักศึกษาและตรวจจับสัญญาณที่แสดงให้เห็นว่านักศึกษากำลังมีปัญหาในการทำวิจัยให้ได้ ปัญหาการเขียนรายงานการวิจัยเป็นปัญหาที่นักศึกษาต้องเผชิญอีกเช่นกัน